

ARHIVI, KNJIŽNICE, MUZEJI: MOGUĆNOSTI SURADNJE U GLOBALNOJ INFORMACIJSKOJ INFRASTRUKTURI - HRVATSKA ISKUSTVA TIJEKOM GODIŠNJIH SEMINARA

MIRNA WILLER

**Nacionalna i sveučilišna knjižnica,
Hrvatski zavod za knjižničarstvo
Zagreb, Hrvatska**

KONCEPCIJA SEMINARA

Seminar *Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture* proizašao je iz ideje da knjižnice, u svom nastojanju da razumiju i svladaju promjene do kojih su dovele nove tehnologije, potraže odgovore na zajednička pitanja u suradnji sa srodnim sektorima.

U vrijeme kada je održan prvi seminar (1997.) više je činjenica upućivalo na mogućnost, ali i na nužnost takvog usmjerenja. Prvo, proliferacija digitalne građe (digitalnih objekata) koja, bez obzira na raznovrsnost formata, izvedbe i pomagala za njezino korištenje, pokazuje da su problemi njezina prikupljanja, obrade, smještaja i davanja na korištenje vezani primarno za njezina svojstva, a ne za vrstu ustanove koja se za nju brine. Drugo, informacijska tehnologija i infrastruktura, osim što omogućuju nastanak i uvjetuju životni ciklus takve vrste građe,

nedjeljivo su povezane s njezinom diseminacijom i korištenjem, a time i s potrebom za pronalaženjem novih načina cjelokupnog poslovanja s njom. Treće, samo prihvaćanje i upotreba visokostandardiziranih postupaka osigurava uspjeh u svladavanju novih situacija, pružanju zadovoljavajuće i kompetentne usluge korisnicima, a u odnosu prema temeljnim zadacima baštinskih ustanova osigurava i očuvanje kulturnih, znanstvenih i drugih dobara za budućnost. Četvrto, na međunarodnom su planu u to doba već bili pokrenuti projekti, organizirani seminari i konferencije, čiji su rezultati upućivali na sve čvršću suradnju stručnjaka iz arhivističkoga, knjižničnoga i muzejskog sektora te informatičara na izradi i donošenju standarda i konceptualnih modela za organizaciju i komunikaciju podataka o digitalnim objektima, kao i samih digitalnih objekata. Potrebno je spomenuti i peti faktor - promjenu u koncepciji doživljaja samog objekta kojim se bavimo i njegovog složenog odnosa prema drugim objektima i okruženju u kojemu je nastao i živio, što stvara potrebu prilagodbe zadataka i uloge baštinskih ustanova prema tako postavljenim usmjerenjima i novim zahtjevima korisnika.

U opisanom kontekstu postavljen je cilj prvog seminara koji se, unatoč širenju tema, zadržao tijekom sedam godina. On glasi: potrebno je istražiti teorijske pretpostavke unutar kojih je moguće smjestiti takvo viđenje konvergencije disciplina i djelovanja baštinskih ustanova, upoznati se sa suvremenom informacijskom tehnologijom i infrastrukturom te na konkretnim situacijama stvarati pomagala u arhivima, knjižnicama i muzejima ispitati razine moguće suradnje.

Seminari se održavaju u obliku predavanja, radionica i panel-diskusija.

Prvi seminar organizirala je Komisija za automatizaciju Hrvatskogaknjižničarskog društva, a suorganizatori su bili Hrvatsko arhivističko društvo i Hrvatsko muzejsko društvo, matične ustanove - Hrvatski državni arhiv, Nacionalna i sveučilišna knjižnica i Muzejski dokumentacijski centar, te Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Hrvatska akademska istraživačka mreža (CARNet). Od drugog seminara stručna se društva izmjenjuju na zadacima organizacije, a Odsjek za informacijske znanosti redovito osigurava teorijsku, organizacijsku i logističku potporu.

Mrežna stranica seminara može se pronaći na adresi: <http://jagor.srce.hr/akm/>. Nakon svakog seminara objavljuju se zbornici radova koji uspijevaju dati vjernu sliku seminarskih zbivanja.

OPĆENITO O TEMAMA SEMINARA

U teorijskom dijelu seminari su se bavili: pitanjima fenomena kulturne baštine i definicije jedinice građe bez obzira na to u kojoj je kulturnoj ustanovi pohranjena (I. Maroević, 1997.),¹ temeljnim konceptima, razvojem i problemima informacijskih znanosti, te konvergencijom disciplina kao nezaobilaznim konceptom u poimanju okruženja u kojem djelujemo (T. Aparac, 1997.), arhivskom teorijom i tehnologijom (J. Ivanović, 1997.), važnošću identifikacije prirode informa-

cijskog izvora i onoga njegova aspekta koji ga određuje u kontekstu njegova nastanka i predvidljivog interesa korisnika (I. Maroević, 1998.), muzeologijom i znanošću u virtualnom okruženju (I. Maroević, 1999.), digitalnom baštinom u nacionalnim programima (T. Aparac-Jelušć, 1999.), etičnošću knjižničarstva u “situaciji posvemašnje dezorijentiranosti u etičkoj teoriji i najširoj praksi života” (D. Ljubimir, 2000.), baštinskim ustanovama na razmeđu (T. Šola, 1998.), poslanjem muzeja (T. Šola, 2000.), konceptom održivog razvoja u zaštiti kulturne baštine (I. Maroević, 2002.), reformom uredskog poslovanja u javnim službama u Hrvatskoj (J. Ivanović, 2002.; nije objavljeno), zajedničkim i posebnim u stručnoj naobrazbi arhivista, bibliotekara i muzeologa te utjecajem GII na osmišljavanje fakultetskog studija (A. Horvat, 1997.; S. Faletar et al., 2002.), javnim i tajnim u knjižničarskoj struci (A. Horvat, 2001.), javnošću pristupa muzejskoj građi i dokumentaciji (D. Bošković, 2001.) te odnosom između slobodnog pristupa informacijama i zaštite privatnosti i podataka (panel-rasprava, 2001.).

Informacijska je tehnologija bila predstavljena na predavanjima koja su obuhvatila širok raspon tema, od internet-skih tehnologija općenito i CARNetove mreže² posebno (1997.) do aplikacijskih programa, npr. digitalizacije fotografija iz zbirke Knjižnice Državnog sveučilišta u Washingtonu (L. Miletić-Vejzović, 2000.) i Fototeke Hrvatskoga državnog arhiva (Z. Baričević i A. Obhodaš, 2000.) te digitalizacije zemljopisnih karata i por-

¹ Godina uz ime autora označava godinu održavanja seminara, na kojem je tema izložena, dok je rad objavljen u Zborniku s impresumom iduće godine.

² CultureNet Croatia: <http://www.culturenet.hr>

treta u Narodnoj i univerzitetnoj knjižnici Slovenije (R. Šolar, 2003.), *Bildindexa*, digitalnog arhiva slikovne umjetničke i arhitektonske građe u Njemačkoj (J. Bove, 2002.), digitalnih izvora informacija za slijepe i slabovidne osobe (D. M. Gabriel et al., 2000. i 2003.), programa za poslovanje u arhivima, knjižnicama i muzejima, predstavljanja muzeja na Internetu, projekata digitalizacije građe, primjene protokola Z39.50 u oxfordskom knjižničnom informacijskom sustavu, OLIS-u (T. Katić, 1999.), elektroničkih arhiva (I. Melinščak-Zlodi, 2002.), te sustava zaštite kao preduvjeta za dokazivanje autentičnosti digitalnoga gradiva (H. Stančić, 2001.), metapodataka za dugoročnu zaštitu (M. Willer, 2001.) i očuvanja elektroničkih informacija digitalnih objekata kao zajedničke koncepcije arhiva, knjižnica i muzeja (H. Stančić, 2003.).

Najveća je pozornost, međutim, pridana predstavljanju najnovijih standarda iz sve tri struke i rješavanju konkretnih problema obrade građe. Budući da se tome prišlo ne samo u sklopu predavanja već i radionica, postignut je još jedan cilj seminara - okupljanje različitih stručnjaka oko pojedinih tema i motiviranje sudionika da razmjenjuju ideje, znanja i iskustva. Tako su se obrađivale teme iz sadržajne obrade (radionica sadržajne obrade, 1997. i panel-rasprava, 2000.), pri čemu je prikazan i arhivistički rakurs (B. Zakošek i Z. Lakić, 1997. i B. Zakošek, 2000.); normativne kontrole, unutar kojih je osim predstavljanja osnovnih pojmova i definicija izrađena usporedna analiza IFLA-ina standarda GARE i ICA-ina standarda ISAAR (CPF) (radionica *Normativna kontrola*, 1997.) i formalne obrade, u sklopu koje je promo-

viran Dublin Core Metadata Element Set kao potencijalni skup elemenata metapodataka zajednički svim trima strukama za opis ne samo digitalne već i tradicionalne građe, za prijenos i pretraživanje metapodataka u internetskom okruženju (DC u različitim oblicima bio je tema svih seminara). Predstavljani su i standardi ISAD(G) (M. Hurem, 1997.), EAD (J. Ivanović, 1997.), standardi za opis mrežne građe (S. Klarin, 1999.; S. Klarin i M. Miletić-Drder, 2002.), mrežna građa u sklopu nacionalne bibliografske kontrole (S. Klarin, T. Murati, 2000.), CIDOC-ove smjernice za podatke o muzejskom predmetu (G. Zlodi, 2000.), primjena bibliotečnog standarda za opis kartografske građe ISAD(CM) u opisu i sređivanju zbirke karata i atlasa u arhivima (M. Slukan, 1997.) te tipologija i valorizacija arhivskih deskriptivnih standarda (B. Zakošek, 1998.). Razmatrani su MARC i drugi formati za bilježenje i razmjenu podataka, mogućnost primjene bibliotečnog formata za strojno čitljivo katalogiziranje UNIMARC za opis arhivske građe (M. Hammer, 1997.); međunarodne (ISO TC/46, CEN itd.) i hrvatske norme važne za sve tri struke (J. Zajec, 2000.) i ISO 15489: Upravljanje spisima (T. Čepulić, 2002.; nije objavljeno); interoperabilnost sadržaja metapodataka (M. Willer, 2000.); modeli bibliografskih i normativnih podataka: FRBR i FRANAR (T. Katić, 2000. i 2001.; M. Willer, 2003.) te model i metapodaci za opis zbirki (*collection description*) (D. Pavelić et al., 2002.; G. Dunsire, 2003.; Ž. Vujić i G. Zlodi, 2003.). Posebno su zanimljiva bila dva istraživanja o uporabi metapodataka u hrvatskome mrežnom prostoru (S. Klarin i D. Pavelić, 2001.) i prikazi standarda i pomagala za

utvrđivanje kriterija vrednovanja kvalitete izgradnje i sadržaja digitalnih zbirki i usluga (R. Vrana, 2002.).

Zanimljivo je da se seminari nisu eksplicitno bavili pitanjima korisnika i studija vezanim za korisnike kad se uzme u obzir svrha seminara. A ta je svrha prepoznavanje potrebe naših ustanova da izgrade sučelja koja bi omogućila korisniku što potpuniji, točniji i kompetentniji odgovor na njegov upit jedinstvenim i jednostavnim pristupom različitim izvorima podataka! Prikazane su, međutim, IFLA-ine smjernice za prikaz sučelja online knjižničnih kataloga (A. Barbarić, 2000.) i analizirana sučelja WebPAC-a (A. Barbarić, 2001.). Jedini rad koji se izravno bavio korisnicima potjecao je iz arhivističke struke: arhivi i korisnici – stanje i perspektive informacijske službe u Hrvatskoj i svijetu (V. Lemić, 2003.)! Da bi sve tri struke mogle komunicirati, već je na prvom seminaru uočena potreba bavljenja nazivljem. Za prvi je zbornik izrađen *Mali pojmovnik arhivistike, bibliotekarstva i muzeologije* (I. Kolbas, 1997.), a do sada su organizirane i tri radionice: o stručnom nazivlju s posebnim osvrtom na nazivlje vezano za postupak obrade (1999.), o internetskom nazivlju (npr. virtualni arhiv, B. Zakošek, 2000.) u sklopu čega je objavljen i prilog *Pojmovnik internetskog nazivlja* (K. Pintarić, 2000.) i o nazivlju vezanom za pristup informacijama, što je bila središnja tema 5. seminara (2001.).

Četvrti je seminar (2000.) označio otvaranje prema novim temama. Te je godine organizirana radionica *Promicanje kulturnog turizma* koja je bila pokušaj da se raspravi teza kako “arhivi, knjižnice i muzeji, kao temeljni nositelji očuvanja i promicanja kulturne baštine, dio turistič-

ke infrastrukture kojom se, osim sunca i mora, nude i kulturni sadržaji”. Tema radionice bila je prihvaćena do te razine da su se radionice organizirale i idućih godina, a svojim je sadržajem privukla djelatnike u turizmu (npr. hotelijere), državni sektor (Ministarstvo za turizam, Institut za turizam, Gospodarsku komoru), kao i stručnjake i istraživače s područja zaštite i promicanja baštine i turizma (npr. zbornici radova postali su obvezna literatura na studiju turizma). Šesti je seminar otvorio novi krug interesa – privukao je stručnjake iz restauratorske i konzervatorske djelatnosti koji su u sklopu seminara pronašli mjesto na kojemu mogu raspravljati o problemima dokumentacije, digitalizacije, povezivanja u mrežu baštinskih ustanova itd. (2001., posebno 2002.).

ŠTO JE POSTIGNUTO I KAKO DALJE

Već nakon prvog seminara sudionici su prepoznali potrebu zajedničkog djelovanja. Stoga je početkom 1999. godine osnovana Zajednička radna grupa AKM-a koja je preuzela stručnu organizaciju seminara. Grupa je već za treći seminar pripremila panel-raspravu unutar koje je predstavila mogući model upotrebe Dublin Corea u sve tri djelatnosti (1999.). Grupa je također za projekt Ministarstva kulture i Fundacije Otvoreno društvo – CultureNet Croatia izradila i nacrt kojim bi se institucionalizirala “ideja” AKM-a. Iako pozitivno ocijenjen, projekt nije realiziran. Članovi Grupe predložili su i projekt *August Šenoa na Internetu*, u kojemu su se mogla iskoristiti iskustva stečena na seminarima. Nositelji projekta bili su Muzejski dokumentacijski cen-

tar i Katedra za muzeologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Ni taj projekt nije realiziran jer nisu dobivena sredstva.

Što govori taj nerazmjer između uložene truda i konkretnih rezultata? Razlog uspješnosti seminara - kvaliteta sadržaja i interes sudionika, ponajprije se može pronaći u činjenici što organizacija seminara i sami seminari nisu institucionalizirani. Odabir i obrada tema prepuštena je slobodnoj volji pojedinaca, entuzijasta. Na taj je način širokom spektru stručnjaka omogućeno da unutar zadanih tema istražuju područja kojima se inače u svojim institucijama ne bi mogli baviti. Neosporno je, međutim, da je dinamika razvoja nekog područja brža od one koju slijede ili bez velikih napora mogu slijediti baštinske ustanove, kao i to da međuresorna suradnja još uvijek nije prepoznata kao nužna i korisna za razvoj njihovih službi i usluga za krajnje korisnike. Možemo li dopustiti da i dalje uživamo u "komforu dekontekstualiziranih dilema, te izbjegavamo potrebu povremenog usuglašavanja, stalne suradnje i zajedničkog razmišljanja ..."?³

³ Šola, Tomislav. Muzeološki prilog teorijskim osnovama informacijskih znanosti. // *Informacijske znanosti i znanje / uredili Slavko Tkalac, Miroslav Tuđman*. Zagreb : Zavod za informacijske studije, 1990. Str. 148.

LITERATURA

1. Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredile Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998.
  2. i 3. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredile Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko muzejsko društvo, 2000.
  4. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredile Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2001.
  5. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredile Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2002.
  6. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredila Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.
- Aparac, Tatjana; Willer, Mirna. *Some Fundamental principles of the knowledge and information organisation for the purpose of improving the citizen's access to the digitized heritage. // Convergence in the Digital Age: Challenges for Libraries, Museums and Archives: proceedings of a Conference held in Amsterdam on 13-14 August 1998 / organized by TNO and supported by the European Commission under the Telematics for Libraries Programme. Luxembourg: European Commission, Directorate-General Information Society, 1999. Str. 35-42. Dostupno i na: <http://www.cordis.lu/libraries/en/ifla/session2.html>.*

ARCHIVES, LIBRARIES, MUSEUMS: POSSIBILITIES OF CO-OPERATION WITHIN THE GLOBAL INFORMATION INFRASTRUCTURE: SERIES OF SEMINARS HELD FROM 1997-2004

Series of seminars entitled Archives, Libraries, Museums: Possibilities of Co-operation within the Global Information Infrastructure have been organized for eight years now by the Croatian

Archival Society, Croatian Library Association, Croatian Association of Museums and Department of Information Sciences of the Faculty of Philosophy, Zagreb. Co-organizers are the Croatian State Archives, National and University Library, Museum Documentation Centre and CAR-Net - Croatian Academy and Research Network. The aim of the seminars is to research the theoretical framework of the possible co-operation

of the three sectors, get acquainted with the contemporary information and communication infrastructure, standards and guidelines as a basis for information organizing and a foundation for co-operation, and, on the basis of concrete examples examine possible applications of such considerations.

Overview of the topics of the seminars and analysis of results will be presented.